

Zápis programu v C a základní řídicí struktury

Jan Faigl

Katedra počítačů
Fakulta elektrotechnická
České vysoké učení technické v Praze

Přednáška 03

BOB36PRP – Procedurální programování

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 1 / 55
Zápis programu v C Funkce Literály

Program je „recept“

- Program je posloupnost kroků (výpočtů) popisující průběh výpočtu pro řešení problému. *(je to „recept“ řešení problému)*
- Pro zápis receptu potřebujeme **jazyk**. *Je to způsob zápisu programu.*
- Jazyk definuje základní sadu primitiv (operací/příkazů), které můžeme použít pro zápis receptu.
- S konečnou množinou primitiv dobrý programátor naprogramuje „cokoliv“. *Co může být vyjádřeno – Turing Machine jako obecný model počítačového stroje (Alan Turing, 1939).*
- V předmětu BOB36PRP používáme programovací jazyk **C**. *Programování není jen o znalosti konkrétního programovacího jazyka, je to o způsobu uvažování a řešení problému. Jazyk C nám dává příležitost osvojit si základní koncepty, které lze využít i v jiných jazycích.*

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 5 / 55
Zápis programu v C Funkce Literály

Platné znaky pro zápis zdrojových souborů

- Malá a velká písmena, číselné znaky, symboly a oddělovače. **ASCII** – American Standard Code for Information Interchange.
 - a–z A–Z 0–9
 - ! " # % & ' () * + , - . / : ; < = > ? [\] ^ _ { | } ~
 - mezera, tab, nový řádek.
- Escape sekvence pro symboly
 - \ ' - ~, \ " - ", \ ? - ?, \ | - |, \ - \.
- Escape sekvence pro tisk číselných hodnot v textovém řetězci
 - \ o, \ oo, kde o je osmičková číslice;
 - \ xh, \ xhh, kde h je šestnáctková číslice.

```
1 int i = 'a';
2 int h = 0x61;
3 int o = 0141;
4
5 printf("i: %i h: %i o: %i c: %c\n", i, h, o, i);
6 printf("oct: \141 hex: \x61\n");
```

Napr. \141, \x61 lec03/esqdh.o.c
- \ 0 – znak pro konec textového řetězce (null character).

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 8 / 55

Přehled témat

- Část 1 – Zápis programu v C
 - Zápis programu v C
 - Funkce
 - Literály*S. G. Kochan: kapitoly 3, 4*
- Část 2 – Řídicí struktury
 - Program jako algoritmus (motivace)
 - Řídicí struktury
 - Složený příkaz
 - Větvení
 - Cykly*S. G. Kochan: kapitola 5 a část kapitoly 6*
- Část 3 – Zadání 2. domácího úkolu (HW02)

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 2 / 55
Zápis programu v C Funkce Literály

Zdrojové soubory programu v C

- zdrojový** soubor s koncovkou **.c** *Zpravidla—základní rozlišení souborů, pozor na .C*
- hlavičkový** soubor s koncovkou **.h** *Jména souborů volíme výstižně (krátké názvy) a zpravidla zapisujeme malými písmeny.*
- Zdrojové soubory jsou překládány do binární podoby překladačem a vznikají objektové soubory (**.o**). *Objektový kód obsahuje relativní adresy proměnných a volání funkcí nebo pouze odkazy na jména funkcí, jejichž implementace ještě nemusejí být známy.*
- Z objektových souborů (**object files**) se sestavuje výsledný program, ve kterém jsou již všechny funkce známy a relativní adresy se nahradí absolutními. *Program se zpravidla sestavuje z více objektových souborů umístěných například v knihovnách.*

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 6 / 55
Zápis programu v C Funkce Literály

Správnost programu

- Syntakticky i staticky sémanticky správný program neznámá, že dělá to co od něj požadujeme.
- Správnost a smysluplnost programu je dána očekávaným chováním při řešení požadovaného problému.
- V zásadě při spuštění programu mohou nastat následující události.
 - Program havaruje a dojde k chybovému výpisu. *Mrzutě, ale výpis (report) je dobrý start řešení chyby (bug).*
 - Program běží, ale nezastaví se a počítá v nekonečné smyčce. *Zpravidla velmi obtížně detekovat a program ukončíme po nějaké době, proto je vhodné mít představu o výpočetní náročnosti řešené úlohy a použitým přístup řešení (algoritmu).*
 - Program včas dává odpověď. *Je však dobré vědět, že odpověď je korektní.*

Správnost programu je plně v režii programátora, proto je důležité pro snadnější ověření správnosti, ladění a hledání chyby používat **dobrý programovací styl**.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 9 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Část I

Část 1 – Zápis programu v C

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 3 / 55
Zápis programu v C Funkce Literály

Definice programovacího jazyka

- Syntax** – definice povolených výrazů a konstrukcí programu. *Plná kontrola a podpora vývojových prostředí.*
 - Příklad popisu výrazu gramatikou v **Backus-Naurově formě**
<exp> ::= <exp> + <exp> | <exp> * <exp> | <exp> | <number> <number> ::= <number> <digit> | <digit> <digit> ::= 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9.
- Statická sémantika** – definuje jak jsou konstrukty používány. *Částečná kontrola a podpora prostředí.*
 - Příklad axiomatické specifikace: $\{P\} S \{Q\}$,
 - P- precondition,
 - Q-postcondition,
 - S - konstrukce jazyka.
- Plná sémantika** – co program znamená a dělá, jeho smysluplnost. *Kontrola a ověření správnosti je kompletně v režii programátora.*

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 7 / 55
Zápis programu v C Funkce Literály

Identifikátory

- Identifikátory** jsou jména proměnných, funkcí, a vlastních typů. *Vlastní typy a funkce viz další přednášky.*
- Pravidla pro volbu identifikátorů. *Názvy proměnných, typů a funkcí.*
 - Znaky a–z, A–Z, 0–9 a _
 - První znak není číslice
 - Rozlišují se velká a malá písmena (case sensitive)
 - Délka identifikátoru není omezena *Prvních 31 znaků je významných – může se lišit podle implementace.*
- Klíčová (rezervovaná) slova (**keywords**)₃₂
auto break case char const continue default do double else enum extern float for goto if int long register return short signed sizeof static struct switch typedef union unsigned void volatile while. **C98**

C99 dále rozšiřuje například o inline, restrict, _Bool, _Complex, _Imaginary. C11 pak dále například o _Alignas, _Alignof, _Atomic, _Generic, _Static_assert, _Thread_local.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 10 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Funkce

- Funkce tvoří základní stavební blok **modulárního** jazyka C.
Modulární program je složen z více modulů/zdrojových souborů.
- Každý spustitelný program v C obsahuje *alespoň* jednu funkci a to funkci `main()`.
 - Běh programu začíná funkcí `main()`.
- Deklarace** se skládá z hlavičky funkce:':

```
typ_návratové_hodnoty jméno_funkce(seznam parametrů);
```

 C používá **prototyp (hlavičku) funkce** k deklaraci informací nutných pro překlad tak, aby mohlo být přeloženo správné volání funkce i v případě, že **definice** je umístěna dále v kódu.
- Definice funkce** obsahuje **hlavičku funkce a její tělo**, syntax:

```
typ_návratové_hodnoty jméno_funkce(seznam parametrů)
{
    //tělo funkce
}
```

Definice funkce bez předchozí deklarace je zároveň deklarací funkce.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 12 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Vlastnosti funkcí

- C nepovoluje funkce vnořené do jiných funkcí.
- Jména funkcí se mohou exportovat do ostatních modulů.
Modul-samostatně překládaný soubor
- Funkce jsou implicitně deklarovány jako **extern**, tj. viditelné.
- Specifikátorem **static** před jménem funkce omezíme viditelnost jména funkce pouze pro daný modul.
Lokální funkce modulu
- Formální parametry funkce jsou **lokální proměnné**, které jsou inicializovány skutečnými parametry při volání funkce.
Parametry se do funkce předávají hodnotou (call by value).
- C dovoluje rekurzi** – lokální proměnné jsou pro každé jednotlivé volání zakládány znovu na zásobníku.
Kód funkce v C je reentrantní ve smyslu volání funkce ze sebe sama.
- Funkce nemusí mít žádné vstupní parametry, zapisujeme:
`fce(void)`.
- Funkce nemusí vrátit funkční hodnotu–návrátový typ je **void**.
lec03/function.c

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 13 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Struktura programu / modulu

```
1 #include <stdio.h> /* hlavickovy soubor */
2 #define NUMBER 5 /* symbolicka (textova) konstanta */
3
4 int compute(int a); /* hlavicka/prototyp funkce */
5
6 int main(int argc, char *argv[])
7 { /* hlavni funkce */
8     int v = 10; /* definice promennych */
9     int r;
10    r = compute(v); /* volani funkce */
11    return 0; /* ukonceni hlavni funkce */
12 }
13
14 int compute(int a)
15 { /* definice funkce compute */
16     int b = 10 + a; /* telo funkce */
17     return b; /* navratova hodnota funkce */
18 }
```

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 14 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Příkaz return

- Příkaz ukončení funkce **return vyraz**;
- return** lze použít pouze v těle funkce.
- return** ukončí funkci, vrátí návratovou hodnotu funkce určenou hodnotou **vyraz** a předá řízení volající funkci.
- return** lze použít v těle funkce vícekrát.
Kódovací konvence však může doporučovat nejvýše jeden výskyt return ve funkci.
- U funkce s prázdným návratovým typem, např. `void fce()`, nahrazuje uzavírací závorka těla funkce příkaz **return**;

```
void fce(int a)
{
    ...
}
```

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 15 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Zápis hodnot datových typů

- Hodnoty datových typů označujeme jako **literály**.
- Zápis celých čísel (celočíselné literály).

■ dekadický	123 450932	
■ šestnáctkový (hexadecimální)	0x12 0xFAFF	(začíná 0x nebo 0X)
■ osmičkový (oktalový)	0123 0567	(začíná 0)
■ unsigned	12345U	(přípona U nebo u)
■ long	12345L	(přípona L nebo l)
■ unsigned long	12345ul	(přípona UL nebo ul)
- Není-li přípona uvedena, jde o literál typu **int**.
- Neceločíselné datové typy jsou dané implementací, většinou se řídí standardem IEEE-754-1985.
float, double

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 17 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Literály

- Jazyk C má 6 typů literálů (konstantních hodnot)
 - Celočíselné
 - Racionální
 - Znakové
 - Řetězcové
 - Výčtové – *pojmenovaná celá čísla typu int* Enum
 - Symbolické – `#define NUMBER 10` Preprocesor

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 18 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Literály racionálních čísel

- Formát zápisu racionálních literálů:
 - S řádovou tečkou – 13.1
 - Mantisa a exponent – 31.4e-3 nebo 31.4E-3.
- Typ racionálního literálu:
 - `double` – pokud není explicitně určen
 - `float` – přípona F nebo f
`float f = 10f;`
 - `long double` – přípona L nebo l.
`long double ld = 10l;`

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 19 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Znakové literály

- Formát – jeden (případně více) znaků v jednoduchých apostrofech
`'A', 'B'` nebo `'\n'`.
- Hodnota – jednoznakový literál má hodnotu odpovídající kódu znaku
`'0' ~ 48, 'A' ~ 65.`
Hodnota znaků mimo ASCII (větší než 127) závisí na překladači.
- Typ znakové konstanty
 - znaková konstanta je typu **int**.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 20 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Řetězcové literály

- Formát – posloupnost znaků a řídicích znaků (escape sequences) uzavřená v uvozovkách.
`"Řetězcová konstanta s koncem řádku\n"`
 - Řetězcové konstanty oddělené oddělovači (white spaces) se sloučí do jediné, např.
`"Řetězcová konstanta" " s koncem řádku\n"` se sloučí do
`"Řetězcová konstanta s koncem řádku\n"`.
- Typ
 - Řetězcová konstanta je uložena v poli typu `char` a zakončená znakem `'\0'`
Např. řetězcová konstanta `"word"` je uložena jako

'w'	'o'	'r'	'd'	'\0'
-----	-----	-----	-----	------

Pole tak musí být vždy o 1 položku delší!
Více o textových řetězcích na 4. přednášce a cvičení.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 21 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Konstanty výčtového typu

- Formát
 - Implicitní hodnoty konstanty výčtového typu začínají od 0 a každý další prvek má hodnotu o jedničku vyšší.
 - Hodnoty můžeme explicitně předsadit.

```
enum {
    SPADES,
    CLUBS,
    HEARTS,
    DIAMONDS
};

enum {
    SPADES = 10,
    CLUBS, /* the value is 11 */
    HEARTS = 15,
    DIAMONDS = 13
};
```

Hodnoty výčtu zpravidla píšeme velkými písmeny.
- Typ – výčtová konstanta je typu `int`.
 - Hodnotu konstanty můžeme použít pro iteraci v cyklu.

```
enum { SPADES = 0, CLUBS, HEARTS, DIAMONDS, NUM_COLORS };
for (int i = SPADES; i < NUM_COLORS; ++i) {
    ...
}
```

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 22 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Symbolické konstanty – #define

- Formát – konstanta je založena příkazem preprocesoru `#define`.
 - Je to makro příkaz bez parametru.
 - Každý `#define` musí být na samostatném řádku.

```
#define SCORE 1
Zpravidla píšeme velkými písmeny.
```
- Symbolické konstanty mohou vyjadřovat konstantní výraz.


```
#define MAX_1 ((10*6) - 3)
```
- Symbolické konstanty mohou být vnořené.


```
#define MAX_2 (MAX_1 + 1)
#define MAX_2 (MAX_1 + 1)
```
- Preprocesor provede textovou náhradu definované konstanty za její hodnotu.


```
Je-li hodnota výraz, jsou kulaté závorky nutné pro správné vyhodnocení výrazu, např. pro 5*MAX_1 s vnějšími závorkami je 5*((10*6) - 3)=285 vs 5*(10*6) - 3=297.
```

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 23 / 55

Zápis programu v C Funkce Literály

Proměnné s konstantní hodnotou modifikátor (const)

- Uvedením klíčového slova `const` můžeme označit proměnnou jako konstantní.

Překladač kontroluje přiřazení a nedovolí hodnotu proměnné nastavit znovu.
- Pro definici konstant můžeme použít např.
- Proměnné s konstantní hodnotou mají typ


```
const float pi = 3.14159265;
```
- na rozdíl od symbolické konstanty


```
#define PI 3.14159265
```
- proto překladač může realizovat **typovou kontrolu** u proměnných s konstantní hodnotou.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 24 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz Větvení Cykly

Část II

Řídicí struktury

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 25 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz Větvení Cykly

Výpočetní problém, algoritmus a program jako jeho řešení

Příklad: Najít největšího společného dělitele čísel 6 a 15.

- Víme co musí platit pro číslo d , aby bylo největším společným dělitelem čísel x a y .
- Známost **deklarativní znalost** o problému můžeme využít pro návrh výpočetního postupu jak takové číslo najít, např.
 - Nechť máme nějaký odhad čísla d ;
 - Potom můžeme ověřit, zdali d splňuje požadované vlastnosti ;
 - Pokud ano, jsme u cíle;
 - Pokud ne, musíme d vhodně modifikovat a znovu testovat.
- Výpočetní problém chceme vyřešit využitím konečné množiny primitivních operací počítače.
- Konkrétní úlohu pro čísla 6 a 15 zobecníme pro „libovolná“ čísla x a y , pro který **navrhne algoritmus**.
- Algoritmus následně přepíšeme do programu využitím konkrétního programovacího jazyka.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 27 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz Větvení Cykly

Algoritmus a program

- Algoritmus je postup řešení třídy problému.
- Algoritmus je recept na výpočetní řešení problému.
- Program je implementací algoritmu s využitím zápisu příkazů programovacího jazyka.
- Program je posloupnost instrukcí počítače.
- Předpokládáme, že náš problém lze výpočetně řešit a je výpočetně zvladatelný.

Naše problémy (výzvy) na PRP takové jsou, v praktických úlohách tomu však vždycky být nemusí a můžeme narážet na problém jak úlohu vůbec formulovat či problém potřebného výpočetního výkonu.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 28 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz Větvení Cykly

Program jako algoritmus

- Program je implementací (realizací) algoritmu.
- Algoritmus je posloupnost kroků vedoucí k řešení určité třídy úloh, je to syntetický postup řešení obecných úloh.
- Vlastnosti algoritmu:
 - hromadnost** a **univerzálnost** – řešení třídy úloh; *Měnitelná vstupní data.*
 - determinovanost** – každý krok jednoznačně definován;
 - konečnost** – pro přípustná data v konečné době skončí;
 - rezultativnost** – vždy vrátí výsledek (treba chybu);
 - korektnost** – výsledek je správný;
 - opakovatelnost** – stejný vstup vede na stejný výstup.
- Prostředky pro zápis algoritmu
 - Přirozený jazyk;
 - Vývojové diagramy;
 - Strukturogramy, pseudojazyk, programovací jazyk.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 29 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz Větvení Cykly

Výpočetní, algoritmické a programové řešení problému

- Množina primitivních instrukcí počítače je relativně malá a zahrnuje následující operace.
 - Práce s číselnými hodnotami** v operační paměti počítače (**proměnné**).

Odkazované jmény definovaných proměnných.
 - Výpočetní operace** (výrazy, které zahrnují též funkce).

Unární nebo binární operace, tj. čtení jednoho nebo dvou číselných hodnot z paměti, provedení operace a zápis výsledku do operační paměti.
 - Testování hodnot proměnných – podmínky a větvení výpočtu**.

Pokud podmínka platí, vykonaj instrukci, jinak udělej něco jiného nebo nedělej nic.
 - Skoky** na provedení konkrétní posloupnosti instrukcí v závislosti na splnění podmínky nebo posloupnosti operace (**function call, return**).

„Program Counter“ (PC) jako ukazatel z jaké adresy v paměti čte počítač instrukce pro vykonání.
- Tyto instrukce se objevují ve své abstraktní podobě
 - v zápisu algoritmu např. jako bloky vývojového diagramu;
 - v zápisu programu jako příkazy a vyhrazená klíčová slova.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 30 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz Větvení Cykly

Příklad největší společný dělitel

- Úloha

Najděte největší společný dělitel čísel 6 a 15.

Co platí pro společného dělitele čísel?
- Řešení

Návrh postupu řešení pro dvě libovolná přirozená čísla.

Definice vstupu a výstupu algoritmu.

 - Označme čísla x a y .
 - Vyberme menší z nich a označme jej d .
 - Je-li d společným dělitelem x a y končíme.
 - Není-li d společným dělitelem pak zmenšíme d o 1 a opakujeme test až d bude společným dělitelem x a y .
- Symbole x , y a d reprezentují **proměnné** (paměťové místo), ve kterých jsou uloženy hodnoty, které se v průběhu výpočtu mohou měnit.

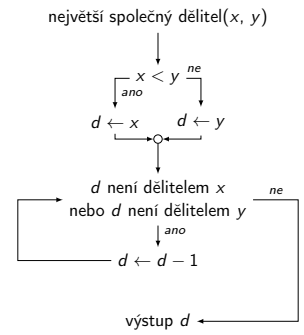
Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Prednáška 03: Program v C a řídicí struktury 31 / 55

Slovní popis činnosti algoritmu

- Úloha: Najít největší společný dělitel přirozených čísel x a y .
- Popis řešení
 - Vstup:** dvě přirozená čísla x a y .
 - Výstup:** přirozené číslo d – největší společný dělitel x a y .
 - Postup**
 - Je-li $x < y$, pak d má hodnotu x , jinak má d hodnotu y .
 - Pokud d není dělitelem x nebo d není dělitelem y opakuj krok 3, jinak proved' krok 4.
 - Zmenš d o 1.
 - Výsledkem je hodnota d .

Algoritmus = výpočetní postup jak zpracovat vstupní data a určit (vypočítat) požadované výstupní hodnoty (data) s využitím elementárních výpočetních instrukcí a pomocných dat.

Postup výpočtu algoritmu vyjádřený formou vývojového diagramu



Zápis algoritmu v pseudojazyku

■ Zápis algoritmu využitím klíčových a dobře pochopitelných slov

Algoritmus 1: Nalezení největšího společného dělitele

Vstup: x, y – kladná přirozená čísla

Výstup: d – největší společný dělitel x a y

```

if  $x < y$  then
   $d \leftarrow x$ ;
else
   $d \leftarrow y$ ;
while  $d$  není dělitelem  $x$  nebo  $d$  není dělitelem  $y$  do
   $d \leftarrow d - 1$ ;
return  $d$ 

```

Neodpovídá přesně zápisu programu v konkrétním programovacím jazyku, ale je čitelný a lze velmi snadno přepsat.

Zápis algoritmu v C – motivační ukázka

```

1 int getGreatestCommonDivisor(int x, int y)
2 {
3     int d;
4     if (x < y) {
5         d = x;
6     } else {
7         d = y;
8     }
9     while ( (x % d != 0) || (y % d != 0) ) {
10        d = d - 1;
11    }
12    return d;
13 }

```

■ Úlohu největšího společného dělitele čísel 6 a 15 jsme zobecnili.

■ A dekomponovali na funkci `getGreatestCommonDivisor()`.

■ Funkci můžeme opakovaně použít.

■ Případně definovat v samostatném souboru.

```

1 int getGreatestCommonDivisor(int x, int y)
2 {
3     int d = x < y ? x : y;
4     while ( (x % d != 0) || (y % d != 0) ) {
5         d = d - 1;
6     }
7     return d;
8 }

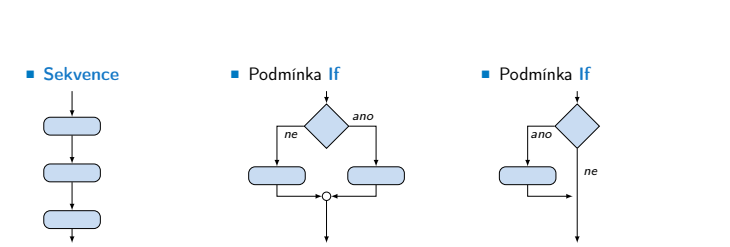
```

lec03/demo-gcd.c

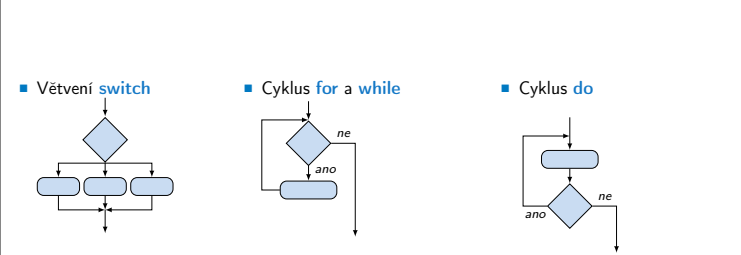
Řídicí struktury

- Řídicí struktura je programová konstrukce, která se skládá z dílčích příkazů a předepisuje pro ně způsob provedení.
- Tři základní druhy řídicích struktur:
 - Posloupnost** – předepisuje postupně provedení dílčích příkazů;
 - Větvení** – předepisuje provedení dílčích příkazů v závislosti na splnění určité podmínky;
 - Cyklus** – předepisuje opakovaně provedení dílčích příkazů v závislosti na splnění určité podmínky.

Typy řídicích struktur 1/2



Typy řídicích struktur 2/2



Složený příkaz a blok

■ Řídicí struktury mají obvykle formu strukturovaných příkazů:

- Složený příkaz** – posloupnost příkazů.
- Blok** – posloupnost definic proměnných a příkazů.

```

{
  //blok je vymezen složenými závorkami
  int steps = 10;
  printf("No. of steps %i\n", steps);
}

```

steps += 1; //nelze - mimo rozsah platnosti bloku

Definice – alokace paměti podle konkrétního typu proměnné. Rozsah platnosti proměnné je lokální v rámci bloku.

- Budeme používat složené příkazy:
 - složený příkaz nebo blok pro posloupnost;
 - příkaz `if` nebo `switch` pro větvení;
 - příkaz `while`, `do` nebo `for` pro cyklus .

Podmíněné opakování bloku nebo složeného příkazu.

- Funkce je pojmenovaný blok příkazů, který můžeme znovupoužít.

Větvení if

- Příkaz `if` umožňuje větvení programu na základě podmínky.
- Má dva základní tvary
 - `if (podmínka) příkaz1;`
 - `if (podmínka) příkaz1 else příkaz2;`
- podmínka je logický výraz, jehož hodnota je logického (celočíslného) typu. Tj. `false` (hodnota 0) nebo `true` (hodnota různá od 0).
- příkaz je příkaz, složený příkaz nebo blok. Příkaz je zakončen středníkem ;
- Ukázka zápisu na příkladu zjištění menší hodnoty z a y .

Varianta zápisu 1	Varianta zápisu 2	Varianta zápisu 3
<code>int min = y;</code> <code>if (x < y) min = x;</code>	<code>int min = y;</code> <code>if (x < y)</code> <code> min = x;</code>	<code>int min = y;</code> <code>if (x < y) {</code> <code> min = x;</code> <code>}</code>

Která varianta splňuje kódovací konvenci a proč?

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz **Větvění** Cykly

Příklad větvení if

Příklad: Jestliže $x < y$ vyměňte hodnoty těchto proměnných
Nechť proměnné x a y jsou definovány a jsou typu `int`.

Varianta 1

```
if (x < y)
  tmp = x;
  x = y;
  y = tmp;
```

Varianta 2

```
if (x < y)
  int tmp = x;
  x = y;
  y = tmp;
```

Varianta 3

```
int tmp;
if (x < y)
  tmp = x;
  x = y;
  y = tmp;
```

Varianta 4

```
if (x < y) {
  int tmp = x;
  x = y;
  y = tmp;
}
```

- Která varianta je správná a proč?

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 44 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz **Větvění** Cykly

Příklad větvení if-then-else

Příklad: Do proměnné min uložte menší z čísel x a y a do max uložte větší z čísel.

Varianta 1

```
if (x < y)
  min = x;
  max = y;
else
  min = y;
  max = x;
```

Varianta 2

```
if (x < y) {
  min = x;
  max = y;
} else {
  min = y;
  max = x;
}
```

- Která varianta odpovídá našemu zadání?

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 45 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz **Větvění** Cykly

Cyklus while ()

- Příkaz **while** má tvar `while (vyraz) prikaz;`
- Příkaz cyklu **while** probíhá
 - Vyhodnotí se výraz `vyraz`;
 - Pokud `vyraz != 0`, provede se příkaz `prikaz`, jinak cyklus končí;
 - Opakování vyhodnocení výrazu `vyraz`.
- Řídicí cyklus se vyhodnocuje na začátku cyklu, cyklus se nemusí provést ani jednou.
- Řídicí výraz `vyraz` se musí aktualizovat v těle cyklu, jinak je cyklus nekonečný.

Příklad zápisu

```
int i = 0;
while (i < 5) {
  i += 1;
}
```

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 47 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz **Větvění** Cykly

Příklad cyklu while

- Základní příkaz cyklu **while** má tvar `while (podmínka) prikaz`

Příklad

```
int x = 10;
int y = 3;
int q = x;

while (q >= y) {
  q = q - y;
}
```

- Jaká je hodnota proměnné q po skončení cyklu?

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 48 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz **Větvění** Cykly

Cyklus do...while ()

- Příkaz **do...while ()** má tvar `do prikaz while (vyraz);`
- Příkaz cyklu **do...while ()** probíhá
 - Provede se příkaz `prikaz`;
 - Vyhodnotí se výraz `vyraz`;
 - Pokud `vyraz != 0`, cyklus se opakuje provedením příkazu `prikaz`, jinak cyklus končí.
- Řídicí cyklus se vyhodnocuje na konci cyklu, tělo cyklu se vždy provede nejméně jednou.
- Řídicí výraz `vyraz` se musí aktualizovat v těle cyklu, jinak je cyklus nekonečný.

Příklad zápisu

```
int i = -1;
do {
  i += 1;
} while (i < 5);
```

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 49 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz **Větvění** Cykly

Cyklus for

- Základní příkaz cyklu **for** má tvar `for (inicializace; podmínka; změna) prikaz.`
- Odpovídá cyklu **while** ve tvaru:


```
inicializace;
while (podmínka) {
  prikaz;
  změna;
}
```

Příklad

```
for (int i = 0; i < 10; ++i) {
  printf("i: %i\n", i);
}
```

- Změnu řídicí proměnné lze zkráceně zapsat operátorem inkrementace `++` nebo dekrementace `--`.
- Alternativně lze též použít zkrácený zápis přiřazení, např. `+=`.

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 50 / 55

Program jako algoritmus (motivace) Řídicí struktury Složený příkaz **Větvění** Cykly

Cykly for – příklady

- Jak se změni výstup když použijeme místo prefixového zápisu `++ i` postfixový zápis `i++`.


```
for (int i = 0; i < 10; i++) {
  printf("i: %i\n", i);
}
```
- V cyklu můžeme také řídicí proměnou dekrementovat.


```
for (int i = 10; i >= 0; --i) {
  printf("i: %i\n", i);
}
```
- Kolik řádků vypíše program?


```
for (int i = 10; i > 0; --i) {
  printf("i: %i\n", i);
}
```

Kolik program vypíše řádků?
- Řídicí proměnná může být také například typu `double`.


```
#include <math.h>
for (double d = 0.5; d < M_PI; d += 0.1) {
  printf("d: %f\n", d);
}
```

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 51 / 55

Část III

Část 3 – Zadání 2. domácího úkolu (HW02)

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 52 / 55

Zadání 2. domácího úkolu HW02

Téma: První cyklus

Povinně zadání: **2b**; Volitelně zadání: **neni**; Bonusové zadání: **neni**

- Motivace:** „Automatizovat“ a zobecnit výpočet pro „libovolně“ dlouhý vstup.
- Cíl:** Osvojit si využití cyklů jako základní programové konstrukce pro hromadné zpracování dat.
- Zadání:** <https://cw.fel.cvut.cz/wiki/courses/b0b36prp/hw/hw02>
 - Zpracování **libovolně dlouhé** posloupnosti celých čísel.
 - Výpis načtených čísel.
 - Výpis statistiky vstupních čísel.
 - Počet načtených čísel; Počet kladných a záporných čísel a jejich procentuální zastoupení na vstupu.
 - Četnost výskytu sudých a lichých čísel a jejich procentuální zastoupení na vstupu.
 - Průměrná, maximální a minimální hodnota načtených čísel.
- Termín odevzdání:** **16.10.2021, 23:59:59 PDT.**

PDT – Pacific Daylight Time

Jan Faigl, 2020 BOB36PRP – Přednáška 03: Program v C a řídicí struktury 53 / 55

Shrnutí přednášky

Diskutovaná témata

- Zápis programu v C
- Literály a konstantní hodnoty
- Program jako algoritmus
- Řídicí struktury

- **Příště: Dokončení řídicích struktur, výrazy**